

WP.3.2

EL KİTABININ KILAVUZ İLE DOĞRULANMASI

Afet Hemşireliğinde Çoklu Öğrenme Araçlarıyla Uygulamaların Geliştirilmesi ve Temel Yetkinliklerin Güçlendirilmesi (ECoDN-HUB)

2024-1-TR01-KA220-HED-000245267

Yükseköğretim İş Birliği Ortaklıkları (KA220-HED)

“Erasmus+ / Avrupa Dayanışma Programı kapsamında Avrupa Komisyonu tarafından desteklenmektedir. Burada yer alan içerik yazarın görüşlerini yansıtmaktadır ve bu görüşlerden Avrupa Komisyonu ve Türkiye Ulusal Ajansı sorumlu tutulamaz.”

EL KİTABI DOĞRULAMASI KILAVUZ İÇERİĞİ

1. Lawshe Tekniği
2. Ateşman Okunabilirlik Formülü
3. Hasta Eğitim Materyali Değerlendirme Aracı (HEMDA-B)

Bu el kitabı, Avrupa Birliği Erasmus+ Yükseköğretim Alanındaki İş Birliği Ortaklıkları (KA220) kapsamında yürütülen “Enhancing Practices and Strengthening Core Competencies in Disaster Nursing through the Learning Hub (ECoDN-HUB)” başlıklı proje çerçevesinde geliştirilmiştir. El kitabının içerik, yapı, dil, görsellik, uygulanabilirlik ve sağlık iletişimi açısından bilimsel geçerlik ve güvenirliğinin sağlanması amacıyla çeşitli standart ve kanıta dayalı değerlendirme araçlarından yararlanılmıştır. Bu kapsamda Lawshe Tekniği, Ateşman Okunabilirlik Formülü ve Hasta Eğitim Materyali Değerlendirme Aracı – Türkiye (HEMDA-B) kullanılmıştır.

El kitabının değerlendirmesi, yukarıda belirtilen araçların ölçütlerine göre yapılandırılmış formlar aracılığıyla alınacak uzman görüşlerine dayalı olarak gerçekleştirilecektir. Bu değerlendirme süreciyle; el kitabının içerik geçerliği, okunabilirliği, bilgi güvenilirliği ve uygulamaya yönelik yeterliliği sistematik bir biçimde analiz edilecektir.

Elde edilecek veriler doğrultusunda el kitabının içeriği bilimsel bir temele dayandırılarak geliştirilecek ve hedef kitleye uygunluğu en üst düzeye çıkarılacaktır. Böylece, el kitabı ECoDN-HUB projesi kapsamında nitelikli ve kanıta dayalı bir eğitim materyali olarak kullanılacaktır.

1.Lawshe Tekniği

Lawshe Tekniği, 1975 yılında Lawshe tarafından geliştirilmiş ve uzman görüşlerinin uyumuna bakılarak kapsam geçerliliği oranının tespitinde ve içerik geçerliği analizinde yaygın şekilde kullanılan bir yöntemdir. Bu teknikte, her bir madde uzmanlar tarafından “uygun (3 puan)”, “uygun ancak düzeltilmeli (2 puan)” ve “çıkarılmalı (1 puan)” şeklinde değerlendirilmekte, ayrıca öneri belirtilebilmektedir. Lawshe tekniği değerlendirmesi Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo1. Her bir madde için uzmanlara sunulan değerlendirme maddeleri

Seçenek	Tanım
3	Uygun
2	Uygun ancak düzeltilmeli
1	Uygun değil

Lawshe tekniği Kapsam Geçerlik Oranı (KGO) aşağıdaki formülle hesaplanır:

$$KGO = (N_u - N/2) - 1$$

N_u : İlgili maddeyi 'Uygun' olarak değerlendiren uzman sayısı

N : Toplam uzman sayısıdır.

Kapsam Geçerlik Oranı -1 (mutlak red) ile +1 (mutlak kabul) arasında değişmekte olup, +1 değeri tüm uzmanların maddeyi uygun bulduğu anlamına gelir. Uzmanların yarıdan daha azı bir madde için “uygun” işaretlemesi yapmışsa sonuç “-” çıkar. Eksi işaretli maddeler çıkarılır. Testin/Anketin tamamının Kapsam Geçerlilik İndeksi (KGİ); gerekli olan maddeler çıkartıldıktan sonra kalan tüm maddelerin KGO değerlerinin ortalaması alınarak hesaplanır. $KGİ \geq KGO$ ise, maddelerin nihai halinin içerik geçerliğinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu kabul edilmektedir (Lawshe, 1975; Ayre & Scally, 2014).

Bu yöntemin uygulama aşamalarında ilk olarak görüşü alınacak uzman grubunun belirlenmesi gelir. Bir sonraki adımda taslak formun oluşturulması ve uzmanlardan görüşlerin alınması yapılır ve ardından Kapsam Geçerlilik Oranı (KGO) ve Kapsam Geçerlilik İndeksi (KGİ) hesaplamaları gerçekleştirilir. En son ise Kapsam Geçerlilik Oranı (KGO) ve Kapsam Geçerlilik İndeksi hesaplama sonucuna göre her bir madde için ankette yer alıp almayacağına karar verilir (Lawshe, 1975; Ayre & Scally, 2014).

2. Ateşman Okunabilirlik Formülü

Ateşman Okunabilirlik Formülü, Flesch (1948) tarafından geliştirilen İngilizce metinler için kullanılan okunabilirlik formülünün, Ateşman (1997) tarafından Türkçeye uyarlanmasıyla oluşturulmuştur. Bu formül, bir metnin ilk yüz kelimesi üzerinden yapılan hesaplamalarla okunabilirlik düzeyini ortaya koyar. Ateşman Okunabilirlik Formülü, bu ölçümleri yaparken metinlerin kelime uzunluğu, cümle uzunluğu gibi dil bilgisel özelliklerini göz önünde bulundurur. Özellikle eğitim materyallerinin hazırlanmasında ve hedef kitleye uygun metinler oluşturulmasında önemli bir rol oynamaktadır. Elde edilen puanlar 0 ile 100 arasında değişmekte olup, puanın artması metnin daha kolay okunabilir olduğunu göstermektedir. Puanlama aralıklarına göre 90–100 arası “çok kolay”, 70–89 arası “kolay”, 50–69 arası “orta güçlükte”, 30–49 arası “zor” ve 1-29 arası “çok zor” olarak değerlendirilmektedir. Ateşman okunabilirlik formülü değerlendirmesi Tablo 2’de gösterilmiştir.

Okunabilirlik puanı aşağıdaki formüle göre hesaplanır:

Okunabilirlik = $198.825 - 40.175 \times (\text{Toplam Hece} / \text{Toplam Kelime}) - 2.610 \times (\text{Toplam Cümle} / \text{Toplam Kelime})$ (Ateşman, 1997).

Tablo 2. Ateşman okunabilirlik formülü değerlendirmesi

Puan Aralığı	Okunabilirlik Düzeyi
90-100	Çok kolay
70-89	Kolay
50-69	Orta
30-49	Zor
1-29	Çok zor

Bu formül özellikle sağlık eğitimi, kamu duyuruları ve çocuk kitapları gibi hedef kitlenin eğitim düzeyine uygun içerik üretimi gereken alanlarda sıkça kullanılmaktadır. Ayrıca, metinlerin dijital platformlarda sunulmasının yaygınlaşmasıyla birlikte, okunabilirlik analizleri dijital içerik tasarımında da önemli bir kalite göstergesi haline gelmiştir. Ateşman Okunabilirlik Formülü, nesnel ve uygulanabilir yapısı sayesinde akademik çalışmalarda, eğitim materyali geliştirmede ve

içerik düzenlemede yaygın olarak tercih edilen bir araçtır (Flesch 1948; Ateşman, 1997; Wolf, 2013).

3.Hasta Eğitim Materyali Değerlendirme Aracı (HEMDA-B)

Hasta eğitim materyali değerlendirme aracı (HEMDA), hasta eğitimi materyallerinin değerlendirilmesinde kullanılan, anlaşılabilirlik ve uygulanabilirlik olmak üzere iki temel alana odaklanan kapsamlı bir ölçme aracıdır. 2014 yılında Shoemaker, Wolf ve Brachc tarafından geliştirilen Hasta Eğitim Materyali Değerlendirme Aracının (HEMDA) 2020 yılında Akkoç tarafından türkçe geçerlik güvenirliği gerçekleştirilmiştir. Araç, materyallerin anlaşılabilirlik ve uygulanabilirlik düzeylerini sistematik olarak incelemektedir. Anlaşılabilirlik boyutu, 19 madde aracılığıyla bilgilerin açık, sade ve hedef kitlenin eğitim düzeyine uygun şekilde sunulup sunulmadığını değerlendirirken; uygulanabilirlik boyutu, 7 madde ile önerilen bilgilerin günlük yaşama aktarılabilirliğini ölçmektedir (Akkoç, 2020). Değerlendirme “katılıyorum = 1” ve “katılmıyorum = 0” şeklinde yapılmakta, bazı maddelerde ise materyalin yapısal özelliklerine göre “değerlendirilemez (DY)” seçeneği kullanılmaktadır. HEMDA-B’nin değerlendirmesi Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. HEMDA- B aracının değerlendirmesi

Puan	Açıklama
1	Katılıyorum
0	Katılmıyorum

Toplam puan 26 üzerinden değerlendirilir. Puan arttıkça materyalin niteliği artar.

Toplam puan 26 üzerinden değerlendirilir. Puan arttıkça materyalin niteliği artar. Ayrıca toplam puan, olası maksimum puana bölünerek yüzdelik bir skor elde edilir. Puan ne kadar yüksek olursa materyal o kadar anlaşılabilir veya uygulanabilir olduğunu belirtirken, düşük puanlar içerik düzenlemesi ve dilsel uygunluk açısından sorunlar olduğunu gösterir (Lawshe, 1975; Akkoç, 2020). Bu puan, materyalin hem anlaşılabilirlik hem de uygulanabilirlik düzeyinin sayısal bir göstergesidir. Maddelerin sistematik ve yapılandırılmış biçimde oluşturulması, HEMDA-B’nin iç tutarlılığı yüksek, güvenilir bir değerlendirme aracı olduğunu göstermektedir. HEMDA-B’nin iç tutarlılığı yüksek ve güvenilir bir araç olarak kabul edilmesinin temel nedeni, maddelerinin sistematik ve yapılandırılmış biçimde oluşturulmuş olmasıdır. HEMDA genel olarak değerlendiriciler arası güvenirliği orta ila mükemmeldir. Ölçeğin, hasta eğitimi materyallerinin

kalite güvencesi süreçlerine entegre edilerek kullanımının, materyallerin daha verimli ve etkili bir şekilde iletilmesini sağladığı vurgulanmaktadır (Vishnevetsky, Walters, Tan, 2018).

Basılabilir Materyaller İçin Hasta Eğitim Materyali Değerlendirme Aracı (HEMDA-B)

ALAN: ANLAŞILABİLİRLİK			
No	Maddeler	Cevap Seçeneği	Puanla ma
Konu: İçerik			
1	Materyal, amacını tam olarak açıklar.	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1	
2	Materyal, amacından uzaklaştıracak herhangi bir bilgi ya da anlam içermez.	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1	
Konu: Kelime seçimi & Biçim			
3	Materyal günlük, yaygın olan dili kullanır.	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1	
4	Tıbbi terimler sadece okuyucuyu/dinleyiciyi terimlere alıştırmak için kullanılır. Kullanıldığında tıbbi terimler tanımlanır.	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1	
5	Materyal, etken fiil kullanır.	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1	
Konu: Sayıların Kullanımı			
6	Materyalde görünen sayılar açık ve anlaşılması kolaydır.	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1 Sayı yok = DY	
7	Materyalde kullanıcıdan hesaplama yapması beklenmez.	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1	
Konu: Organizasyon			
8	Materyalde bilgiler kısa bölümlere veya parçalara ayrılır.	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1 Çok kısa materyal = DY	
9	Materyalin bölümlerinde bilgilendirici başlıklar vardır.	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1 Çok kısa materyal = DY	
10	Materyal, bilgileri mantıksal bir sıra halinde sunar.	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1	
11	Materyal, bir özet içerir.	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1 Çok kısa materyal = DY	
Konu: Düzen ve Tasarım			

12	Materyal, anahtar noktalara dikkat çekmek için görsel ipuçları (örn. oklar, kutular, madde işaretleri, kalın, daha büyük yazı tipi, vurgulama) kullanır.	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1 Video = DY	
Konu: Görsel Araçların Kullanımı			
15	Materyal, içeriğin daha kolay anlaşılmasını sağlayabilmek için görsel araçlar kullanır (örn. sağlıklı porsiyon boyutunun gösterimi).	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1	
16	Materyalin görsel araçları, içerikten uzaklaştırmak yerine anlaşılmasını destekler.	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1 Görsel araç yok = DY	
17	Materyalin görsel araçlarında, anlaşılır başlık veya altyazı vardır.	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1 Görsel araç yok = DY	
18	Materyal, düzenli ve anlaşılır çizimler ve fotoğraflar kullanır.	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1	

		Görsel araç yok = DY	
19	Materyal, kısa ve anlaşılır satır ve sütun başlıkları olan basit tablolar kullanır.	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1 Tablo yok = DY	
ALAN: UYGULANABİLİRLİK			
No	Maddeler	Cevap Seçeneği	Puanlama
20	Materyal, kullanıcının yapabileceği en az bir eylemi açıkça tanımlar.	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1	
21	Materyal, eylemleri tanımlarken doğrudan kullanıcıya hitap eder.	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1	
22	Materyal, her türlü eylemi yönetilebilir, açık adımlara böler.	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1	
23	Materyal, kullanıcının eyleme geçmesine yardımcı olabilecek somut bir araç (örn. planlayıcılar, kontrol listeleri) sağlar.	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1	
24	Materyal, basit talimatlar veya hesaplamaların nasıl yapılacağına dair örnekler sunar.	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1 Hesaplama yok = DY	
25	Materyal, eylem için çizelge, grafik, tablo ve şemaların nasıl kullanılacağını açıklar.	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1, Çizelge, grafik, tablo ya da şema yok = DY	
26	Materyal, talimatlara göre hareket etmeyi kolaylaştırmak için görsel araçlar kullanır.	Katılmıyorum = 0 Katılıyorum = 1	

Toplam Puan: _____

Toplam Olası Puan: _____

Uygulanabilirlik Puanı (%): _____

(Toplam Puan / Toplam Olası Puan) X 100

KAYNAKLAR

1. Akkoç, C. P. (2020). Hasta Eğitim Materyali Değerlendirme Aracı'nın Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
2. Ateşman, E. (1997). Türkçede okunabilirliğin ölçülmesi. *Dil Dergisi*, 58, 71–74.
3. Ayre, C., & Scally, A. J. (2014). Critical values for Lawshe's content validity ratio: Revisiting the original methods of calculation. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 47(1), 79–86.
4. Flesch, R. (1948). A new readability yardstick. *Journal of Applied Psychology*, 32(3), 221–233.
5. Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, 28(4), 563–575.
6. Shoemaker, S. J., Wolf, M. S., & Brach, C. (2014). Development of the Patient Education Materials Assessment Tool (PEMAT): A new measure of understandability and actionability for print and audiovisual patient information. *Patient Education and Counseling*, 96(3), 395–403. <https://doi.org/10.1016/j.pec.2014.05.027>
7. Vishnevetsky, J., Walters, C. B., & Tan, K. S. (2018). Interrater reliability of the patient education materials assessment tool (PEMAT). *Patient education and counseling*, 101(3), 490-496.
8. Wolf, R. A. (2013). *The Flesch Readability Formula: Still alive or still life?* (Bachelor's thesis, University of Twente).